

Peper geven en gember krijgen
De diplomatie van de VOC op Ceylon

Alexander van Loon

6 juli 2009

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	De diplomatie op Ceylon	3
2.1	De eerste Nederlanders op Ceylon en moeizame diplomatie . . .	4
2.2	De alliantie van de VOC en koning Raja Singa II	6
2.3	Stagnatie gevolgd door de overwinning van de VOC	8
3	De diplomatie op de Ambonse eilanden	10
3.1	De VOC en Hitu	10
3.2	De VOC en Ternate	12
3.3	De ondergang van Ternate	14
4	De vergelijking	15
4.1	De doelmatigheid en doeltreffendheid van de diplomatie	16
A	Kaarten	18
	Bibliografie	19

1 Inleiding

Het eiland Ceylon, het hedendaagse Sri Lanka, was voor bijna de hele 17de en 18de eeuwen grotendeels een bezitting van de Vereenigde Oostindische Compagnie (VOC). Ceylon was een van de bezittingen van de VOC waar zij een positie als territoriale machthebber bezat samen met inheemse machthebbers in het binnenland. Dit staat in sterk contrast met bijvoorbeeld de aanwezigheid van de Compagnie in China en Japan, waar zij te gast was, of de positie op de Banda-eilanden, waar de VOC de inheemse machthebbers had uitgeschakeld. Daarnaast was op Ceylon ook al een andere koloniale macht gevestigd, de Portugezen, welke door de VOC verdreven werden van Ceylon. Deze speciale omstandigheden hadden grote gevolgen voor de relaties van de VOC met het inheemse koninkrijk Kandy.

De VOC kon niet enkel vertrouwen op militaire macht, en was gedwongen ook diplomatie te gebruiken in haar relatie met Kandy. De diplomatieke relatie van de VOC met het koninkrijk en de strijd tegen de Portugezen hebben geleid tot een complex en fascinerend spel om de macht op Ceylon. Het streven van dit onderzoek is om de vraag te beantwoorden hoe succesvol de VOC diplomatie wist te gebruiken op Ceylon in de eerste decennia van haar aanwezigheid. Om precies te zijn wordt de periode onderzocht vanaf het eerste Nederlandse contact in 1602 tot het jaar 1640, een moment van stagnatie in de strijd tegen de Portugezen als gevolg van de herovering van Negombo door de Portugezen. De periode van 1602 tot 1658 zou een logischere keuze zijn geweest omdat de Portugezen van Ceylon werden verdreven in 1658. Helaas was dat echter niet mogelijk gezien de beperkte omvang van dit onderzoek, omdat er zoveel gebeurtenissen plaatsvonden in deze periode.

Een systematische werkwijze zal gehanteerd worden om te komen tot een oordeel over het succes van de diplomatie van de VOC op Ceylon. In het eerste hoofdstuk worden de resultaten die de VOC bereikte met haar diplomatieke betrekkingen met het koninkrijk Kandy uiteengezet in de relevante periode. Er zal kort achtergrondinformatie worden gegeven over de gebeurtenissen op Ceylon voordat de VOC daar arriveerde, omdat die geschiedenis de context bepaalt van de periode die bestudeerd wordt. In het tweede hoofdstuk wordt beschreven tot welke resultaten het diplomatiek handelen van de VOC op de Ambonse eilanden leidde in de periode van 1605 tot 1656. Vervolgens wordt in het derde hoofdstuk een vergelijking getrokken tussen de behaalde resultaten inzake de diplomatie op Ceylon en de Ambonse eilanden. Het gebruiken

1. INLEIDING

van de situatie op de Ambonse eilanden als maatstaf is een van de methoden om tot een oordeel te komen over de effectiviteit van de diplomatie.

Daarnaast wil ik het resultaat dat de VOC met diplomatie heeft bereikt beoordelen met de criteria van doeltreffendheid en doelmatigheid. Met andere woorden, in welke mate leverde de diplomatie een bijdrage aan het behalen van de doelen van de Compagnie? En werd dankzij diplomatie met zo min mogelijk middelen een zo snel mogelijk een maximaal resultaat behaald, was diplomatie een efficiënter middel dan oorlog om de doelstellingen te behalen? Het criterium van doelmatigheid zal vooral geassocieerd worden met het aantal diplomatieke incidenten.

De Ambonse eilanden zijn geschikt vergelijkingsmateriaal omdat er sprake was van conflict met de Portugezen en later de Spanjaarden. Tevens voltrok het proces van de verovering van de Ambonse eilanden door de VOC zich ongeveer in dezelfde periode als de verdrijving van de Portugezen van Ceylon door de Compagnie. Ook bestond er een situatie waar de VOC de macht van inheemse heersers, in ieder geval voor een substantiële periode van tijd, naast zich moest dulden. Wel is er een groot verschil in de vorm van de veel kleinere omvang van de Ambonse eilanden in vergelijking met Ceylon, en de sterkte van de inheemse staat op Ceylon in vergelijking met de zwakkere inheemse staten op de Ambonse eilanden. In dat opzicht had een vergelijking met de situatie op Java de voorkeur verdiend, maar helaas was daar geen goede literatuur over te vinden.

2 De diplomatie op Ceylon

Voordat VOC-dienaren in het begin van de 17de eeuw voet hadden gezet op Ceylon waren Portugezen al lang actief op het eiland sinds het begin van de 16de eeuw. Voor hen was kaneel de belangrijkste rijkdom van Ceylon, omdat het in grote getale daar groeide en van superieure kwaliteit was. De kaneel die op andere plaatsen in Azië werd verbouwd werd geacht zo goed als waardeloos te zijn. Daarnaast werden ook andere handelsgoederen die afkomstig waren van Ceylon, zoals parels, edelstenen, olifanten, betelnoten en peper, hoog gewaardeerd voor hun hoge winstgevendheid.¹

De Portugezen legden voor het eerst contact met het koninkrijk Kotte, gelegen aan de kust in het zuidwesten en westen van Ceylon. De koning was onder de indruk van hun militaire macht en gaf hen toestemming een fort te bouwen in Colombo in 1518. De onvrede over het Portugese fort leidde al snel tot aanvallen van de Singalese bevolking, en in 1520 door de Singalese koning zelf, maar deze slaagden niet. De Portugezen verkregen territoriale macht op Ceylon door de verdeeldheid onder de drie zonen van de koning van Kotte te exploiteren. De Portugezen slaagden er in de koning van Kotte te manipuleren om in 1580 de koning van Portugal als erfgenaam aan te wijzen. Toen de koning van Kotte stierf in 1597 hadden zij niet alleen feitelijk maar ook formeel de macht in handen. Het harde optreden en de religieuze intolerantie van de Portugezen creëerde bij de Singalese bevolking een voedingsbodem voor antagonisme.² Een andere verklaring die wordt gegeven voor de afkeer van de Portugezen is het verlenen van een kaneelmonopolie aan hen door de vorst van Kotte in 1518.³

Na de val van het koninkrijk van Kotte nam koning Wimaladharma Surya van Kandy de leiding in de strijd tegen de Portugezen. Na 1594 voerde hij een aantal jaren hevig oorlog met de Portugezen, maar op basis van eerdere ervaringen was al duidelijk dat de Portugezen niet verdreven konden worden van Ceylon zonder macht op zee, omdat zij troepen over zee konden sturen om hun bezittingen op Ceylon te ontzetten. Op dat moment kwam in juli 1602 het eerste contact met de Nederlanders en de koning van Kandy tot stand toen een expeditie van Joris van Spilbergen arriveerde op Ceylon. Het drijven van

¹K.W. Goonewardena. *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*. Amsterdam 1958, 1.

²Ibid., 2-4.

³L.P. van Putten, W. van den Feelaart, en R.H.J. Egeter van Kuyk. *Koopman en diplomaat. Gouverneurs en Directeuren van Ceylon 1640-1796*. Rotterdam 2006, 27.

handel was het werkelijke motief van Van Spilbergen, maar hij presenteerde zich als bondgenoot tegen de Portugezen namens Maurits van Oranje.⁴

2.1 De eerste Nederlanders op Ceylon en moeizame diplomatie

Koning Wimaladharmasurya was zeer gelukkig met het bezoek van Van Spilbergen, en schonk hem alle kaneel en peper die hij op dat moment in bezit had, en gaf hem brieven mee voor de prins. Ongeveer drie maanden nadat Van Spilbergen was vertrokken arriveerde Sebald de Weert op Ceylon. Ook hij werd goed ontvangen, en omdat de koning hem goede voorwaarden bood in ruil voor zijn hulp tegen de Portugezen, besloot hij versterkingen te halen in Atjeh op Sumatra.⁵

Na zijn terugkeer op Ceylon in april 1603 ontstond er echter wantrouwen bij de koning. De Weert had tijdens zijn reis Portugese schepen buitgemaakt en de gevangene Portugezen goed behandeld en vrijgelaten, aldus een ambassadeur van de koning die De Weert op zijn reis vergezelde. De ambassadeur waarschuwde de koning op zijn hoede te zijn, en een eventuele uitnodiging van De Weert om zijn schepen te zien af te slaan omdat het een val van de Nederlanders kon zijn. De koning besloot De Weert het voordeel van de twijfel te geven en zijn acties tegen de Portugezen af te wachten. De Weert nodigde de koning inderdaad uit om zijn schepen te bekijken, wat door de koning werd afgeslagen. De koning weigerde zelfs de schepen vanaf de kust te aanschouwen op basis van zijn wantrouwen. De Weert was teleurgesteld door de weigering van de koning en verloor zijn kalmte, mede onder invloed van alcohol. Toen De Weert zijn koningin beledigde, beveelde de koning zijn edelen om De Weert te arresteren. Toen deze zich verzette werd hij gedood, waarna de koning besloot om ook de andere Nederlanders in zijn gezelschap te vermoorden.⁶ De overige Nederlanders die nog op Ceylon verbleven weigerden de koning te assisteren tegen de Portugezen. Wimaladharmasurya werd in 1604 opgevolgd door Senerat.⁷

Tot februari 1612 gebeurde er niets noemenswaardigs wat betreft het contact tussen koning van Kandy. In die maand arriveerde Marcellis Boschouwer met brieven van de Staten-Generaal en de prins die geschreven waren in 1609. Er was een wapenstilstand gesloten met de koning van Spanje en Portugal voor twaalf jaar die expliciet stelde dat de voorwaarden ook van kracht waren voor de Aziatische vorsten. Met de brieven wilden zij de vorsten in Azië gerust stellen door hen te berichten dat zij konden vertrouwen op militaire steun van de Nederlanders als de Portugezen het bestand zouden schenden. Hoewel het

⁴Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 5-6.

⁵Ibid., 6.

⁶R.K. de Silva en W.G.M. Beumer. *Illustrations and views of Dutch Ceylon, 1602-1796. A comprehensive work of pictorial reference with selected eye-witness accounts*. London 1988, 37-39.

⁷Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 7.

2. DE DIPLOMATIE OP CEYLON

zeker is dat de prins en de Staten Generaal nooit van plan waren geweest om steun te verlenen aan alle vorsten in het geval dat de Portugezen hun oorlogen met hen zouden voortzetten, hadden zij wel de verwachting dat de belofte hen een voordeel zou bieden in de onderhandelingen met de Aziatische vorsten.⁸ Boschouwer was als onderkoopman de eerste VOC-dienaar, Van Spilbergen en De Weert waren respectievelijk als admiraal en vice-admiraal in dienst van de Republiek.⁹

In maart 1612 stemde de koning in met een verdrag dat was voorgesteld door Boschouwer. Met dit verdrag verleende de koning de Nederlanders praktisch een monopolie op alle handel van Ceylon en de soevereiniteit over de haven en het land van Kottiyar aan de noordoostkust van Ceylon, allemaal in ruil voor de belofte van militaire steun tegen de Portugezen indien zij indirect of direct de agressor waren.¹⁰ In juni 1612 vond een Portugese aanval plaats, maar pas in 1615 vroeg en ontving Boschouwer toestemming van de koning om militaire steun te vragen aan de VOC.¹¹ Boschouwer kreeg echter nul op rekest van zijn superieuren op de kust van Coromandel aan de zuidwestkust van India, en in Bantam op Java. Toen ook de Heeren XVII in de Republiek hem geen steun wilden verlenen, besloot hij op eigen initiatief de hulp van Denemarken in te schakelen. Toen de Deense expeditie op Ceylon arriveerde in mei 1620 was Boschouwer al overleden tijdens de reis.¹² Toen de koning geïnformeerd werd dat Boschouwer op eigen titel dure hulp had ingeschakeld in plaats van dat de VOC de hulp had gestuurd, weigerde hij de assistentie van de Denen.¹³ Een andere uitleg voor de weigering van de koning is het feit dat hij uit wanhoop inmiddels vrede had gesloten met de Portugezen in augustus 1617.¹⁴ Het verdrag was een dode letter geworden omdat de Nederlanders hun belofte voor militaire steun niet waarmaakten.

Er brak weer oorlog uit tussen het koninkrijk Kandy en de Portugezen nadat de laatsten het vredesverdrag schonden. De Portugezen leden een kostbare nederlaag. Na een belegering van de kuststeden Colombo en Galle in het zuidwesten die meer dan een jaar duurde bleek wederom dat de koning van Kandy de steden niet effectief kon belegeren omdat hij geen maritieme steun had om de toegang tot de steden af te snijden. Een oproep voor maritieme steun aan de gouverneur van de VOC in Pulicat aan de zuidoostkust van India vond wederom geen gehoor. De oorlog bleef onbeslist, en in ongeveer 1634 sloten beide partijen weer vrede. In het einde van dat jaar of vroeg in het volgende overleed Senerat, en werd hij opgevolgd door Raja Singa II.

⁸Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 7.

⁹Silva en Beumer, *Illustrations and views of Dutch Ceylon, 1602-1796*, 21,37,42.

¹⁰Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 7-8.

¹¹Silva en Beumer, *Illustrations and views of Dutch Ceylon, 1602-1796*, 43,48.

¹²Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 8.

¹³Silva en Beumer, *Illustrations and views of Dutch Ceylon, 1602-1796*, 49.

¹⁴Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 7.

2.2 De alliantie van de VOC en koning Raja Singa II

Kandy werd bijna compleet geïsoleerd omdat de Portugezen de kust en de zee onder controle hadden. Wat de situatie voor Raja Singa II helemaal onacceptabel maakte waren de herhaaldelijke schendingen van het vredesverdrag. Ook hij wenste daarom steun van de VOC te ontvangen, en schreef een brief aan de gouverneur van Pulicat. De VOC had al de wens om ten minste een deel van de handel in kaneel in handen te krijgen. Op 31 juli 1637 gaf Batavia aan de gouverneur de instructie om de koning te steunen.¹⁵ De gouverneur schreef dat de koning van Kandy de VOC grote voordelen zou bieden in ruil voor de steun: bouwmateriaal voor een fort in Trincomalee of Batticaloa en betaling voor de kosten van vijf schepen. In reactie op deze royale voorwaarden schreef Batavia aan Adam Westerwolt, die als commandant van de vloot naar Ceylon zou vertrekken, om de prijs die zou worden aangeboden voor de kaneel te verlagen. De gezanten die door de gouverneur naar Raja Singa II waren gestuurd boden hem assistentie aan in ruil voor een monopolie op de handel in kaneel, en dat de VOC meer voor de kaneel zou betalen dan de Portugezen. Raja Singa II was zo tevreden met de hulp van de VOC dat hij zijn voorwaarden zelfs nog uitbreidde door hen ook een monopolie op peper en was te geven.¹⁶

Op 18 mei 1638 werd Batticaloa veroverd. Al snel daarna tekenden Westerwolt en Raja Singa II een verdrag op 23 mei dat in het Portugees geschreven was, beide partijen bewaarden een origineel. Dit verdrag was een groot voordeel voor de VOC, omdat zij het monopolie verkreeg op alle belangrijke handelsgoederen met uitzondering van olifanten, waarvan de koning er evenveel aan de VOC zou verkopen als aan buitenstaanders. De kosten die de VOC had gemaakt en in de toekomst zou maken zouden door de koning worden betaald met kaneel, peper, was of andere handelsgoederen. Dit was voorheen al door de koning beloofd, maar de nieuwe afspraken waren dat de Nederlanders alle veroverde forten zouden bezetten, en dat de koning de plicht had de soldaten van de forten te betalen en onderhouden, en eventueel de forten zou versterken. Het is hoogst eigenaardig dat Raja Singa II instemde met deze vergaande concessies. Westerwolt vertrok naar Batavia en stelde zijn vice-commandant Coster aan als hoofd van het fort in Batticaloa.¹⁷

Coster raakte in onmin bij Raja Singa II omdat Coster beweerde dat de betalingen van de koning niet genoeg waren om de kosten van de VOC te dekken. De koning was van mening dat hij genoeg had betaald, maar hij wist niet dat Coster de kosten van de VOC in grote mate overdreef of de waarde van de betalingen in grote mate minimaliseerde. De koning had al meer betaald dan nodig was om zijn schuld aan de VOC af te lossen. Coster antwoordde dat hij orders moest ontvangen van Batavia inzake deze kwestie, en stelde daarmee het conflict uit.¹⁸ Op 2 mei 1639 werd Trincomalee veroverd onder

¹⁵Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 13-14.

¹⁶Ibid., 15-16.

¹⁷Ibid., 17-18.

¹⁸Ibid., 23-24.

2. DE DIPLOMATIE OP CEYLON

leiding van commandant Antonio Caen. Een paar uur na de verovering van het Portugese fort verzochten de dienaren van de koning Caen om het fort aan hen over te dragen conform de orders van de koning. Caen wees hen op de afspraken van het verdrag van 1638 dat de afspraak bevatte dat alle veroverde forten door de Nederlanders bezet zouden worden. Voor Raja Singa II was dat reden om zich te beklagen over het optreden van Caen, die niet langer door hem geaccepteerd werd. Desondanks verzocht hij Batavia om verdere assistentie tegen de Portugezen.¹⁹

Onder leiding van directeur-generaal Philip Lucas werd op 9 februari 1640 Negombo veroverd. Toen Raja Singa II zag dat de Nederlanders de muren van het fort repareerden, vroeg hij Lucas om de reparaties te stoppen en het fort aan hem over te dragen omdat hij het met de grond gelijk wilde maken. Lucas weigerde, en zowel Lucas als de koning maakten aanspraak op hetzelfde artikel uit het verdrag van 1638. De koning had het verdrag aan zijn kant omdat in het verdrag was geschreven dat veroverde forten bezet werden door de Nederlanders indien de koning daar zijn goedkeuring aan gaf. Deze voorwaarde was aanwezig in de Portugese originelen, maar ontbrak in de Nederlandse vertaling van het verdrag. Het excuus of de uitleg van Lucas is onduidelijk, maar hij verzocht de koning een nieuw verdrag te tekenen omdat het oude volgens hem inadequaaf was. Toen de koning het verdrag las, realiseerde hij al snel dat de VOC hem met het nieuwe verdrag wilde bedriegen, omdat het verdrag de VOC nog machtiger zou maken. Hij verbrak alle relaties met de VOC en vertrok naar binnenland. (Goonewardena 32-34) De omissie van de voorwaarde dat de koning moest instemmen voor het door de VOC bezetten van veroverde forten in de Nederlandse vertaling was geen fout, maar een bewust plan om Raja Singa II te bedriegen.²⁰

De koning had echter de overtuiging dat er geen ergere vijand bestond dan de Portugezen, niets was belangrijker dan hen te verdrijven van Ceylon. Hij bleef daarom samenwerken met de VOC, ondanks dat hij zich realiseerde dat de VOC de Portugezen praktisch zou vervangen. De koning en de VOC kwamen een nieuw verdrag overeen. Afgesproken werd dat de koning Trincomalee zou ontvangen in ruil voor tien olifanten, Colombo vernietigd zou worden en dat de forten bezet zouden worden door de Nederlanders totdat de koning zijn schulden had betaald, waarna de koning één fort zou overdragen aan de VOC. Na dit verdrag werd Galle veroverd op 9 maart 1640.²¹

Raja Singa II berichtte Coster – Lucas was inmiddels was vertrokken en had Coster de leiding gegeven – dat hij geen verdere assistentie van de VOC wenste voordat hij zijn schulden aan de VOC had afbetaald. Ook liet hij Trincomalee afbreken nadat het aan hem was overgedragen. Coster was niet tevreden omdat hij door wilde gaan met militaire operaties waarvoor hij de steun van de koning nodig had, hij grote hoeveelheden kaneel en andere goederen wilde ontvangen en een betere bevoorrading van Galle wenste. Aanvankelijk

¹⁹Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 28-29.

²⁰Ibid., 34-35.

²¹Ibid., 36-37.

werd Coster goed ontvangen op 15 juli, maar hij riep de woede van Raja Singa II over zich af. Zijn tolk werd betrapt op communicatie met de broer van de koning, die gevangen gehouden werd aan het hof. Hij eiste op een brutale manier dat de VOC meer dorpen en landerijen zou ontvangen in de omgeving van Galle. Hij verbrak de etiquette van het hof door de koning de rug toe te keren en te vertrekken zonder een woord te zeggen of toestemming te vragen om te vertrekken, omdat hij vier inheemse hoofden had gezien die hem eerder beledigd hadden. Hij keerde terug toen hij werd teruggeroepen, en schold de vier hoofden uit. Raja Singa II gaf hem toestemming de volgende dag terug te keren naar Galle, maar tijdens zijn terugreis beging hij een ultieme belediging. Hij gooide een gouden ketting die hem door de koning was geschonken voor de voeten van een van zijn dienaren. Een aantal dagen later werd hij vermoord door een Singalees in het territorium van de koning. In zijn correspondentie schreef Raja Singa II dat hij niet de opdracht had gegeven tot de moord, maar dat werd niet geloofd.²²

In januari 1641 ontving Raja Singa II een brief van de gouverneur-generaal in Batavia, geschreven om uitleg te geven over zijn schuld aan de VOC. De koning was zeer ontevreden over de taxatie van zijn schulden en zijn betalingen door de VOC, die bewust de schulden zo sterk overdreef en de betalingen zo laag taxeerde, dat Raja Singa II praktisch eeuwig in schuld zou blijven. Immers, zodra hij zijn schuld zou hebben afbetaald zou de VOC alle forten moeten verlaten, met uitzondering van één fort dat door de koning zou worden aangewezen conform het verdrag van 1640. Raja Singa II was zich bewust van het bedrog van de VOC, maar kon weinig doen.²³

2.3 Stagnatie gevolgd door de overwinning van de VOC

Inmiddels was Negombo in de laatste maanden van 1640 heroverd door de Portugezen, die de VOC en Kandy in de verdediging dwongen.²⁴ Dit leidde tot een periode van stagnatie in de strijd van Kandy en de VOC tegen de Portugezen. De eerste overwinning die de VOC hierna behaalde was de herovering van Negombo op 9 januari 1644.²⁵ In 1644 werd echter een wapenstilstand gesloten met de Portugezen,²⁶ en werd besloten om een oorlog met Kandy te beginnen in 1645.²⁷ Deze radicale koerswijziging werd geen succes omdat later in 1645 de Raad van Indië orders van de Staten-Generaal en de prins ontving om Negombo weer over te dragen aan de Portugezen, conform een verdrag dat in Europa was gesloten met de Portugezen. Het enige excuus om Negombo niet over te dragen, namelijk dat het veroverd was in de naam van

²²Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 36, 38-39.

²³Ibid., 42-45.

²⁴Ibid., 39-41.

²⁵Ibid., 84.

²⁶Ibid., 91, 93.

²⁷Ibid., 98-99.

2. DE DIPLOMATIE OP CEYLON

de koning van Kandy, was niet geloofwaardig meer omdat Kandy de oorlog was verklaard. Dat was voor de VOC de reden om toch weer vrede te sluiten met Kandy.²⁸ Het vredesverdrag werd gesloten in 1649²⁹ en in 1652 werd de oorlog met de Portugezen hervat.

In de tijd die volgde werd uiteindelijk op 12 mei 1656 Colombo veroverd, en wederom bedroog de VOC koning Raja Singa II door de stad niet aan hem over te dragen volgens het verdrag van 1640. De relatie tussen de VOC en Kandy onttaarde in vijandigheden.³⁰ De Portugezen werden compleet verdreven van Ceylon door de val van Jaffna op 23 juni 1658. Zoals al was te voorzien had Raja Singa II de Portugezen ingeruild voor de Nederlanders, of zoals een Singalees spreekwoord zegt, 'hij gaf peper en kreeg gember'. Hij had zich dat al eerder gerealiseerd en had daar vrede mee, omdat de Nederlanders de mindere van twee kwaden waren. Tevens was de situatie waarin het koninkrijk van Kandy verkeerde in 1658 beter dan de situatie van 1638. In 1638 was het koninkrijk geïsoleerd door de Portugezen, maar in 1658 besloeg het koninkrijk bijna de hele oostkust en grote delen van de westkust. In dat opzicht was het juist een voordelige ruil.³¹

²⁸Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 111-112.

²⁹Ibid., 122-123.

³⁰Ibid., 173-175.

³¹Ibid., 180-181.

3 De diplomatie op de Ambonse eilanden

In 1605 verdreef de VOC de Portugezen van de Ambonse eilanden door het Portugese kasteel op Ambon te veroveren. Zij had als doel om een monopolie op kruidnagelen te realiseren en kreeg met de verovering een klein maar belangrijk deel van het territorium op de Ambonse eilanden in bezit.¹

Over twee inheemse staten en hun relaties met de VOC is de meeste informatie bekend, namelijk Hitu en het sultanaat van Ternate. Hitu was een federatie van dorpsfederaties gelegen in de noordelijke helft van het eiland Ambon met een voornamelijk islamitische bevolking, geregeerd door vier personen van voorname families. Het sultanaat van Ternate had het eiland Buru en het schiereiland Hoamoal van Seram, waar veel kruidnagel groeide, in handen. Ook bezat het de vier kleinere eilanden die tussen deze grotere eilanden lagen. De sultan werd op de Ambonse eilanden vertegenwoordigd door twee dienaren die *kimelaha* werden genoemd. Zij waren gevestigd op Buru en Hoamoal, van welke degene op Hoamoal met afstand de belangrijkste was.² Voorafgaand aan de verdrijving van de Portugezen had de VOC vriendschapsverdragen met Hitu gesloten, waarbij de afspraak was dat Hitu kruidnagelen zou leveren in ruil voor politiek-militaire steun van de Compagnie in de strijd tegen de Portugezen. Tevens was de admiraal van de vloot die het Portugese kasteel op Ambon had veroverd geïnstrueerd om samenwerking met het sultanaat van Ternate te zoeken tegen de Portugezen.³

3.1 De VOC en Hitu

De vier bestuurders van Hitu hadden een *kapitan Hitu* in hun midden, de eerste onder zijn gelijken. Op het moment dat de VOC in contact kwam met Ambon bekleedde Tepil deze positie. Hij zag de VOC vooral als bondgenoot in de strijd tegen de Portugezen, die een ernstige bedreiging voor Hitu waren geweest. Hitu had dan ook haar assistentie verleend in de aanval op de

¹Gerrit Knaap. „De Ambonse eilanden tussen twee mogendheden. De VOC en Ternate, 1605-1656”. In: *Hof en handel : Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720*. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004, 35.

²Ibid., 39-42.

³Ibid., 42-43.

3. DE DIPLOMATIE OP DE AMBONSE EILANDEN

Portugezen op Ambon door de VOC. Ook nadat de Portugezen waren vervangen door de Compagnie bevond Hitu zich tussen twee mogendheden, haar onafhankelijkheid liep gevaar als kleine staat gelegen tussen het territorium van de VOC en Ternate. In de tijd van Tepil was het de VOC die het sterkste haar macht uitte door het kruidnagelmonopolie na te streven. Hij was een vaardig bestuurder omdat hij met beide partijen een goede relatie kon behouden. Zo steunde hij de VOC bijvoorbeeld bij het onderdrukken van een aantal opstandige dorpen op Ambon in 1616, zwoer hij eden van trouw en vriendschap af aan de Nederlanders en verleende hij de VOC een monopolie op kruidnagelen. Maar hij liet duidelijk de grenzen vaststellen tussen Hitu en het territorium van de VOC in een verdrag van 1609. Wel was er een verschil van mening onder wiens jurisdictie de meest westelijk gelegen zes dorpen op het schiereiland Hitu vielen. Er was een afspraak gemaakt dat de VOC geen forten mocht bouwen op Hitu zonder toestemmingen van het bestuur van Hitu. Desondanks werd onder het bestuur van Tepil wel degelijk een handelspost gebouwd in het territorium van Hitu in 1615, die in latere decennia werd uitgebouwd tot een fort. Formeel was Hitu echter een bondgenoot van de VOC, geen onderdaan.⁴

Tepil werd opgevolgd door zijn zoon Kakiali in 1633 die een andere koers volgde. Bij zijn aantreden werd een verdrag met de VOC gesloten dat de afspraken zo presenteerde dat Hitu vrijwillig de onderdaan van de VOC zou worden en Kakiali door de Compagnie zou worden aangesteld op zijn positie. Kakiali had echter een voorkeur voor de anti-Nederlandse partij in de regio en werd door de Nederlanders niet vertrouwd, zodra hij zich had verzekerd van zijn positie streefde hij naar het bewaren van de onafhankelijkheid van Hitu. In 1634 veroorzaakte de pas aangekomen VOC-bestuurder Antonie van den Heuvel een crisis door Kakiali te laten arresteren en deporteren naar Batavia. Hij benoemde de rivaal van Kakiali tot *kapitan Hitu*. De consequentie was oorlog met de meerderheid van de bevolking van Hitu. Op dat moment was de VOC ook in oorlog met de *kimelaha* van Hoamoal en twee jaar later raakte zij in conflict met de christelijke Ambonezen. In 1636 wist de gouverneur-generaal de crisis te bezweren door persoonlijk naar Ambon te reizen, Kakiali vrij te laten en opnieuw te benoemen als *kapitan Hitu* en zich te verzoenen met de christenen. Hitu zwoer wederom trouw aan het bondgenootschap met de VOC, staakte haar aanspraak op de zes westelijke dorpen, bevestigde het monopolie op kruidnagelen van de VOC en verklaarde expliciet geen vazal van Ternate te zijn. Maar een jaar later reisde de gouverneur-generaal nogmaals naar de Ambonse eilanden om de sultan van Ternate te ontmoeten, die in ruil voor zijn medewerking aan het kruidnagelmonopolie de soevereiniteit over de islamitische Ambonezen werd verleend. Voortaan zou Hitu dus toch onder het gezag van Ternate vallen voor zover zij de VOC zou gehoorzamen.⁵

Kakiali bleef streven naar het bewaren van de onafhankelijkheid van Hitu en vrije kruidnagelhandel, en besloot de VOC en Ternate te trotseren en

⁴Knaap, „De Ambonse eilanden tussen twee mogendheden”, 46-48.

⁵Ibid., 48-49.

een bondgenootschap met het sultanaat van Makassar te sluiten. Al sinds ongeveer 1625 probeerde Makassar haar gezag in de regio te vestigen, omdat Makassarse handelaren op Buru en Hoamoal voor hoge prijzen kruidnagelen probeerden te kopen. De VOC tolereerde deze inbreuk op haar monopolie niet en trad vaak met geweld hen op. De gespannen relatie tussen de Compagnie en Makassar leidde tot een oorlog tussen de VOC en Kakiali in 1641. Kakiali was nu definitief de vijand van de VOC geworden, en werd door haar gezien als verrader. Kakiali werd in opdracht van de VOC vermoord en zijn aanhangers in 1643 verslagen. Hitu werd veroverd en het oude bestuur opgedoekt. Hoewel de verzetsstrijd van de Hituezen nog zou voortduren werd deze in 1646 in het voordeel van de VOC beslecht.⁶

3.2 De VOC en Ternate

Met betrekking tot het sultanaat van Ternate was er sprake van een driehoeksverhouding tussen het hof van de sultan op Ternate enerzijds, de *kimelaha* op de Ambonse eilanden anderzijds en de VOC. De *kimelaha* bezaten relatief veel autonomie. De strijd tegen de Portugezen was door zowel de sultan als de *kimelaha* gevoerd, waarbij de VOC hun bondgenoot was. Toen de Portugezen in 1605 verdreven waren van Ambon en Tidore bekoelde dit verbond enigszins. De sultan en de VOC waren in principe tot elkaar veroordeeld, de sultan kon de politieke en militaire steun van de Compagnie goed gebruiken tegen zijn tegenstanders en voor de Compagnie leek een goede relatie met de sultan de meest eenvoudige manier te zijn om het kruidnagelmonopolie te realiseren. De tegenstanders van de sultan bestonden uit zijn rivalen op Ternate die het op zijn positie hadden voorzien, en de Spanjaarden die in 1606 een deel van het eiland Ternate hadden veroverd en sultan Saidi Berkat gevangen hadden genomen en weggevoerd naar Manilla.⁷

Voor de *kimelaha* was er geen sprake van vijandschap met de Spanjaarden, maar rivaliteit met de lokale hoofden die zich zoveel mogelijk aan hun gezag probeerden te onttrekken. De *kimelaha* hadden geen beschikking over machtsmiddelen van de sultan om hun macht te doen laten gelden, en waren dus genoodzaakt om consensus te bereiken met hun onderdanen. De *kimelaha* en hun onderdanen hadden gedeelde belangen in zo hoog mogelijke inkomsten voor hun kruidnagelen. Zij wilden daarom verkopen aan andere handelaren dan de VOC, maar dat leidde uiteraard tot problemen met de Compagnie.⁸

De opvolgers van sultan Saidi Berkat, respectievelijk Muzaffar (1606-1627) en Hamzah (1627-148) conformeerden zich grotendeels aan de wensen van de VOC. Muzaffar was door de Spanjaarden van Ternate verdreven, en kon terugkeren na een offensief van de VOC tegen de Spanjaarden in 1607. In ruil voor het bondgenootschap met de Compagnie moest de sultan haar het

⁶Knaap, „De Ambonse eilanden tussen twee mogendheden”, 49-51.

⁷Ibid., 51.

⁸Ibid., 51.

3. DE DIPLOMATIE OP DE AMBONSE EILANDEN

monopolie op kruidnagelen toekennen. In 1609 werden de afspraken tussen de sultan en de VOC bevestigd in een apart contract door de *kimelaha* van Hoamoal, Bassifrang, en de lokale hoofden onder zijn gezag. Vervolgens werden de eerste permanente handelsposten op Hoamoal gesticht in 1615 onder Bassifrang's opvolger, Sabadin. Hij werd weer opgevolgd door Hidayat in 1620, die een kritische houding aannam tegen de VOC en zich meer zelfstandig opstelde met betrekking tot sultan Muzaffar. Omdat hij meende dat het territorium van Ternate groter was dan voorheen kwam hij met de Compagnie in conflict over de grens. In 1625 waren de relaties dermate verslechterd dat een grootschalige aanval van de VOC op Hoamoal plaatsvond, en zij de kruidnagelbomen daar liet vernietigen tot groot ongenoegen van de bevolking. Hoewel Hidayat's opvolgers Leliato inmiddels aanspraak maakte op het gezag over alle moslims op de Ambonse eilanden werd binnen een jaar een wapenstilstand bereikt.⁹

Sultan Muzaffar steunde zijn *kimelaha*, maar bereikte niets omdat hij al snel overleed. Zijn opvolger Hamzah was voor zijn bestijging van de troon sterk afhankelijk geweest van VOC en stelde zich meer inschikkelijk op richting de Compagnie. Hij sloot een hernieuwd bondgenootschap met de Compagnie en omdat Ternate in conflict was geraakt met het sultanaat van Makassar werd in het verdrag de steun van de VOC tegen deze concurrent afgesproken. Zo werden tegelijk ook de vele handelaren die afkomstig waren van Makassar en het monopolie op kruidnagelen probeerden te ontduiken buiten spel gezet. De afspraken vonden echter geen navolging in de praktijk, de handel met de Makassarers was rond 1630 nog nooit zo omvangrijk geweest. De nieuwe *kimelaha* Johu Luhu paste zich in het begin aan de wensen van de VOC aan, maar ging zijn eigen weg op het moment dat hij zich sterk genoeg voelde. In feite heerste hij samen met de voormalige *kimelaha* Leliato, die zijn neef was. Ook het gezag van de sultan werd door hem in wind geslagen.¹⁰

De oorlog werd daarom in 1633 door de Compagnie weer voortgezet en zoals eerder werd beschreven breidde de crisis zich uit naar Ambon, wat reden gaf voor de gouverneur-generaal om persoonlijk in te grijpen. Hij wist Leliato militair te verslaan maar niet volledig uit te schakelen. Een jaar later werd met sultan Hamzah een nieuw verdrag gesloten om de vrede te herstellen, en kreeg de sultan behalve over Hoamoal en de eilanden ten westen daarvan, ook het gezag aangeboden over de rest van Seram, Ihamahu Hatuhaha en over de delen van Hitu die de VOC trouw waren gebleven. Zo werd de eerdere aanspraak van Leliato op het gezag over alle moslims op de Ambonse eilanden de facto bevestigd. Leliato werd aan de VOC uitgeleverd en geëxecuteerd. Johu Lulu bleef zijn positie als *kimelaha* behouden, maar zette al snel zijn anti-Nederlandse politiek weer voort. De steun van zijn onderdanen was echter beperkt, en zijn verzoek aan Makassar om hem te steunen was ook niet succesvol. Hoewel hij zich in 1642 met de Compagnie verzoende, werd hij een jaar later door de VOC gevangen genomen en samen met zijn naaste

⁹Knaap, „De Ambonse eilanden tussen twee mogendheden”, 52.

¹⁰Ibid., 52-53.

familieleden geëxecuteerd op bevel van de sultan.¹¹

3.3 De ondergang van Ternate

Majira werd benoemd als de nieuwe *kimelaha* die Johu Luhu opvolgde in 1643. Ook hij gehoorzaamde de Compagnie in het begin, maar dat veranderde. De sultan benoemde tegelijkertijd de VOC-gouverneur van Ambon tot mede-regent van de onderhorigheden van Ternate. Inmiddels had de VOC vanaf 1644 gebruik gemaakt van de mogelijkheden die door de sultan werden geboden om meerdere forten in zijn gebied te bouwen. De positie van Majira werd wederom verzwakt in 1648 toen de sultan de gouverneur opdracht gaf om voortaan ook de tolgelden in zijn gebied te innen, omdat Majira niet genoeg tolgelden aan de sultan zou hebben afgedragen. Daarnaast raakte hij in conflict met de gouverneur omdat de VOC de kruidnagelproductie wilde beperken in het kader van de afspraken over het monopolie met als gevolg dat Majira en zijn onderdanen hun inkomsten zouden zien teruglopen.¹²

Sultan Hamzah overleed in 1648 en werd opgevolgd door zijn impopulaire zoon Mandarsyah. In 1650 brak een opstand uit in Ternate. Een jaar later werd de opstand met hulp van de VOC neergeslagen, maar veel opstandelingen waren gevlucht naar de periferie van het rijk, waaronder Hoamoal waar zij de opstand voortzetten onder leiding van Majira. De forten van de Compagnie werden veroverd met veel doden aan de Nederlandse zijde, maar Majira werd tot openbare vijand verklaard door de sultan en gaf de gouverneur opdracht de orde te herstellen in zijn territoriale bezittingen op de Ambonse eilanden, wat met veel geweld gerealiseerd werd. Eind 1652 sloot Mandarsyah een verdrag dat de VOC toestemming gaf om zonder beperkingen op te treden tegen zijn vijanden, en de gouverneur benoemde als vervanger van de *kimelaha* in zijn territoria op de Ambonse eilanden. Ook mocht de VOC overal forten bouwen en kruidnagelbomen vernietigen. In 1656 waren Hoamoal en de eilanden ten westen daarvan veroverd, met uitzondering van Buru dat volgde in 1658. Ternate had alleen nog maar in naam de macht over haar bezittingen in de Ambonse eilanden, en daar kwam een eind aan in 1676 met de overeenkomst tussen de VOC en sultan Sibori, de opvolger van Mandarsyah.¹³

¹¹Knaap, „De Ambonse eilanden tussen twee mogendheden”, 53.

¹²Ibid., 53-54.

¹³Ibid., 54.

4 De vergelijking

De belangen van Kandy, de inheemse staten op de Ambonse eilanden en het sultanaat van Ternate verschillen sterk, en dat leidt tot sterke verschillen in de relatie van deze staten met de VOC. Voor Raja Singa II was het verdrijven van de Portugezen het ultieme doel en in zijn tunnelvisie was hij bereid relatief grote concessies te doen. Die concessies zijn meer aan hem te danken dan succesvolle diplomatieke onderhandelingen van de Compagnie. Uiteraard werd zijn wens gemotiveerd door de lange periode die het kostte en de grote inspanningen die moesten worden verricht om de Portugezen van Ceylon te verdrijven. Zij werden van Ceylon verdreven in 1658, terwijl zij al van Ambon waren verdreven in 1605 na de verovering van één kasteel. Voor de Ambonezen was de aanwezigheid van de VOC daarom al snel niet meer in hun belang. De inkomsten uit de handel in kruidnagelen waren voor hen het belangrijkste, en hun belang was uiteraard niet te verenigen met de wens van de VOC om een monopolie op kruidnagelen te bezitten. Het sultanaat van Ternate had de VOC nodig om haar externe vijanden, de Spanjaarden, en interne rivalen af te weren.

Er was sprake van wederzijdse onafhankelijkheid, omdat de VOC een goede relatie met Ternate als de meest lucratieve weg naar het kruidnagelmonopolie achtte. De relatie met Kandy wordt ook gekenmerkt door wederzijdse afhankelijkheid omdat beide partijen elkaar nodig hadden om de Portugezen te verdrijven. Die wederzijdse afhankelijkheid zou ook na de verdrijving van de Portugezen blijven bestaan omdat de VOC te weinig kaneel kon oogsten op haar eigen territorium en de koning van Kandy om toestemming moest vragen op zijn territorium kaneel te mogen schillen.¹ Op zowel Ceylon als de Ambonse eilanden is er sprake van een complexe driehoeksverhouding. Op Ambon tussen de sultan, zijn *kimelaha* en de VOC en op Ceylon tussen Kandy, de Portugezen en de Compagnie. Wanneer een partij veranderde, veranderde de hele driehoek. Een andere parallel tussen beide casussen is dat de VOC langzaam maar zeker de onafhankelijkheid van de inheemse staten beperkt. Op Ceylon en de Ambon eilanden bezette of bouwde de Compagnie forten op het territorium van de inheemse staten. De aspecten van de wederzijdse afhankelijkheid, het optreden van de VOC als beschermheer, de complexe re-

¹L.J. Wagenaar. „Knielen of buigen? De gezantschappen van de Compagnie naar Kandy na het vredesverdrag van 1766”. In: *Kapitaal, ondernemerschap en beleid, Studies over economie en politiek in Nederland, Europa en Azië van 1500 tot heden*. Red. door C.A. Davids, W. Fritschy, en L.A. van der Valk. Amsterdam 1996, 441.

laties met meerdere actoren en het beperken van de onafhankelijkheid waren niet beperkt tot Ceylon en de Ambonse eilanden, maar waren kenmerkend voor de VOC in Azië in het algemeen.² De diplomatieke relaties op Ceylon en de Ambonse eilanden passen dus in een patroon.

Wat opvalt is dat de VOC personen die totaal geen ervaring of vaardigheid in diplomatieke betrekkingen hebben het onderhandelen met de koning van Kandy werd toevertrouwd. Een aantal personen is extreem tactloos zoals De Weert en Coster, die hun falen zelfs met de dood moeten bekopen omdat zij geen rekening houden met het protocol van het hof van Kandy. De Weert is het schoolvoorbeeld van een grote hoeveelheid slecht presterende diplomaten, maar daar staan ook diplomatieke genieën tegenover.³ Op de Ambonse eilanden is het Van den Heuvel die slecht beoordelingsvermogen tentoonstelt en bijdraagt aan het ontstaan van een oorlog. Een persoon zoals bijvoorbeeld Westerwolt weet wel goed om te gaan met de koning en sluit een voor de VOC zeer voordelig verdrag met Raja Singa II in 1638. De toegeeflijkheid en de tunnelvisie van de koning om de Portugezen te verslaan lijken echter een belangrijker oorzaak voor de goede voorwaarden voor de VOC in dat verdrag, dan de onderhandelingsvaardigheden van Westerwolt. Raja Singa II was echter niet op zijn achterhoofd gevallen, en de Compagnie zag daarom noodzaak om haar toevlucht te zoeken in bedrog om haar positie op Ceylon te versterken.

4.1 De doelmatigheid en doeltreffendheid van de diplomatie

Op Ceylon was diplomatie doeltreffend, maar de doelmatigheid was afwisselend zeer laag en zeer hoog. Uiteindelijk werd met behulp van diplomatie de belangrijke militaire assistentie van de Raja Singa II en het begeerde monopolie op kaneel bereikt. De dieptepunten in de relatie tussen de VOC en Kandy konden worden gerepareerd met diplomatie, en Kandy en de VOC waren, weliswaar zeer moeizaam, in staat om de macht op Ceylon te delen. De diplomatieke rampen die veroorzaakt werden door het optreden van De Weert, Boschouwer en Coster zorgden echter voor een flinke vertraging in het proces van de verdrijving van de Portugezen. Als deze fouten niet begaan waren zou de hegemonie van de Compagnie op Ceylon waarschijnlijk veel sneller bereikt zijn. Aan de andere kant waren de voorwaarden die VOC onderhandelde met de koning extreem aantrekkelijk, de koning betaalde zelfs de door de VOC zwaar overdreven kosten die waren gemaakt voor het optreden tegen de Portugezen.

²Peter Rietbergen en Elsbeth Locher-Scholten. „Een dubbel perspectief. Aziatische hoven en de VOC, circa 1620 - circa 1720”. In: *Hof en handel : Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720*. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004, 8-10.

³Leonard Blussé. *Tussen geveinsde vrienden en verklaarde vijanden*. Amsterdam 1999, 16, 26.

4. DE VERGELIJKING

Het feit dat de VOC pas vanaf 1638 succes boekte op Ceylon is niet alleen te verwijten aan de mislukte missies van De Weert en Boschouwer, maar ook hoe hoog Ceylon op de prioriteitenlijst van de top van de VOC stond. De Compagnie realiseerde zich dat de Portugezen een sterke positie bezaten op Ceylon. Ook was de Compagnie nog niet zo lang geleden opgericht in 1602, en had zowel zij als de Nederlanders in het algemeen nog niet veel ervaring opgedaan in Azië. Vandaar dat hun aandacht meer uitging naar laaghangend fruit, mogelijkheden die sneller en eenvoudiger rendement op zouden leveren. Ook waren de (militaire) middelen beperkt en kon de Compagnie zich niet veroorloven om zich in een vroeg stadium ver te verspreiden. De Ambonse eilanden hadden bijvoorbeeld een hogere prioriteit voor de VOC omdat zij midden in het gebied lagen waar drie van de vier belangrijkste specerijen werden geproduceerd.⁴ Tevens werden de Portugezen relatief gemakkelijk verdreven van Ambon.

In tegenstelling tot Ceylon bleek dat in het geval van de Ambonse eilanden het principe van de zelfstandige inheemse staat incompatibel was met het streven van de VOC naar een monopolie.⁵ Hoewel de VOC op Ceylon ook een poging waagde om Kandy van de kaart te vegen, bleek het toch mogelijk om met Kandy samen te werken nadat er vrede was gesloten. Op de Ambonse eilanden was de diplomatie niet doeltreffend omdat het monopolie op kruidnagelen uiteindelijk toch met militaire middelen moest worden gerealiseerd, maar wel redelijk doelmatig. Weliswaar werd het monopolie ontdoken en had de sultan zijn *kimelaha* niet in de hand, er werden geen grote diplomatieke misstappen begaan zoals op Ceylon en de VOC kon de smokkelaars van kruidnagelen bestrijden en ieder geval de grootste hoeveelheid kruidnagelen in handen krijgen. Wellicht was het doelmatiger geweest om Hitu gelijk te veroveren in plaats van diplomatieke relaties aan te gaan die toch niet werkbaar bleken te zijn. Hitu was immers maar een klein deel van het toch al relatief kleine eiland Ambon, maar dat had de VOC in 1605 misschien niet kunnen voorzien.

De eindbalans is dat oorlog en diplomatie beide de essentiële ingrediënten waren voor het succes van de VOC. Door de jaren heen werden met diplomatie op Ceylon sterk wisselende resultaten behaald, maar de conclusie is dat de diplomatieke relatie met Kandy een succes was.

⁴Knaap, „De Ambonse eilanden tussen twee mogendheden”, 54.

⁵Ibid., 54.

A Kaarten

Figuur A.1: kaart Sri Lanka

Bibliografie

- Blussé, Leonard. *Tussen geveinsde vrunden en verklaarde vijanden*. Amsterdam 1999.
- Goonewardena, K.W. *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*. Amsterdam 1958.
- Knaap, Gerrit. „De Ambonse eilanden tussen twee mogendheden. De VOC en Ternate, 1605-1656”. In: *Hof en handel : Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720*. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004.
- Putten, L.P. van, W. van den Feelaart, en R.H.J. Egeter van Kuyk. *Koopman en diplomaat. Gouverneurs en Directeuren van Ceylon 1640-1796*. Rotterdam 2006.
- Rietbergen, Peter en Elsbeth Locher-Scholten. „Een dubbel perspectief. Aziatische hoven en de VOC, circa 1620 - circa 1720”. In: *Hof en handel : Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720*. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004.
- Silva, R.K. de en W.G.M. Beumer. *Illustrations and views of Dutch Ceylon, 1602-1796. A comprehensive work of pictorial reference with selected eye-witness accounts*. London 1988.
- Wagenaar, L.J. „Knielen of buigen? De gezantschappen van de Compagnie naar Kandy na het vredesverdrag van 1766”. In: *Kapitaal, ondernemerschap en beleid, Studies over economie en politiek in Nederland, Europa en Azië van 1500 tot heden*. Red. door C.A. Davids, W. Fritschy, en L.A. van der Valk. Amsterdam 1996.